

Forord

Denne lille boken er ment som en appetittvekker. Ikke mer enn det: C.S. Lewis var en usedvanlig produktiv forfatter – det sier seg selv at en liten bok som denne ikke kan gi noen fullstendig innføring i forfatterskapet hans. Og jeg har heller ikke tatt mål av meg til å gi noen omfattende vurdering av holdbarheten i tankene hans.

Men en appetittvekker vil boken være: Her og der har jeg tillatt meg å gi noen nokså utførlige referater og utdrag, kall dem gjerne smaksprøver, slik at leseren lettere kan avgjøre om Lewis' forfatterskap virker spennende eller ikke. For *det* er naturligvis min hensikt: å gi andre lyst til å lese Lewis. Selv oppfatter jeg bøkene hans som et av de mest spennende kristne forfatterskapene i forrige århundre.

Hvert kapittel i den følgende fremstillingen avsluttes med en notis om «bøkene» – her vil man finne relevant litteratur, først og fremst de av Lewis' egne bøker som ligger til grunn for det aktuelle kapitlet. For disse bøkene fører jeg opp førsteutgavene på engelsk (i noen tilfeller også senere, modifiserte utgaver) og en oversikt over utgaver i norsk oversettelse. Ved å lese boklistene i sammenheng, får man en rimelig oversikt over de viktigste bøkene i Lewis' forfatterskap.

Min fremstilling er basert på lesning av de engelske originalversjonene, men der norske oversettelser foreligger, har jeg sitert disse, med enkelte endringer. Alle øvrige oversettelser fra engelsk er mine. Sitater i teksten har kildehenvisning i parentes; bokstavene viser til hovedordene i bøkens titler (se alfabetisk oversikt nedenfor), sidehenvisningene gjelder de norske utgavene.

Jeg har konsentrert oppmerksomheten om Lewis' apologetiske forfatterskap. (Hans faglige produksjon kommenterer jeg ikke, men gir en kort oversikt over hvilke bøker det dreier seg om i boklisten etter det biografiske kapitlet, side 29–33.)

I oversikten over forfatterskapet fra og med kapitlet «Djevelen dypper pennen ...», er rekkefølgen bøkene presenteres i, også ment som et forslag om i hvilken rekkefølge man kan lese dem. Men dette må naturligvis bli forskjellig etter den enkeltes smak og behag. Vil man heller begynne med en essay-samling som inneholder «Lewis i et nøtteskall», bør man lese hans bok *God in the Dock*, eller den norske versjonen *Gud på tiltalebenken* (Credo Forlag/Luther Forlag 1994).

Oslo 1. januar 1995;
revidert versjon 22. juni 2023
Oskar Skarsaune

Følgende forkortelser er brukt i kildehenvisningene:

- DDP C.S. Lewis: *Djevelen dypper pennen*
GPT C.S. Lewis: *Gud på tiltalebenken*
LP: C.S. Lewis: *Lidelsens problem*
M: C.S. Lewis. *Mirakler: En innledende studie*
OM C.S. Lewis: *Om forlatelse og andre essay*
SDIØ: C.S. Lewis: *Se det i øynene*
Sh: Brian Sibley: *Shadowlands: The Story of C.S. Lewis and Joy Davidman*
TAG: C.S. Lewis: *Tatt av gleden*

Ateisten Lewis

For ikke mange år siden, da jeg var ateist, om noen hadde spurt meg: «Hvorfor tror du ikke på Gud?», ville jeg ha svart omtrent slik: «Se på det universet vi lever i. Det aller meste av verdensrommet er bare tomhet, helt mørkt og ufattelig kaldt. Himmellegemene som beveger seg i dette rommet, er så få og små i sammenligning med tomrommet at selv om hver eneste av dem var fylt til randen av usigelig lykkelige skapninger, ville det fortsatt være vanskelig å tro at liv og lykke var noe annet enn et biprodukt for den kraften som skapte universet. Men etter det vi vet, tror vitenskapsmennene at svært få av verdensrommets soler – kanskje ingen, unntatt vår egen – har planeter, og i vårt eget solsystem er det usannsynlig at noen planet bortsett fra jorden kan romme liv. Jorden selv eksisterte uten liv i millioner av år og vil muligens eksistere i ytterligere millioner etter at livet er borte. Og hva er det vi kaller liv? Det er ordnet slik at de ulike livsformene bare kan overleve ved å jakte på hverandre. For de laverestående formene innebærer dette bare død, mens de høyerestående har en evne som kalles bevissthet, som gjør at de også føler noe vi kaller smerte.

Skapningene forårsaker smerte ved å bli født, de gjør andre vondt mens de lever og de fleste dør i smerte. Den ypperste av alle skapninger, mennesket, har enda en egenskap, noe vi kaller forstand – som det bruker til å forutse sin egen smerte – som dermed blir forlenget med en voldsom sjelekval, fordi det forutser sin egen død, men lengter etter å leve evig. Forstanden gir også mennesket hundre oppfinnsomme måter å påføre hverandre og de sjelløse skapningene langt større smerte og enn de ellers ville klart. Menneskene har utviklet denne evnen maksimalt. Deres historie er stort sett en opptegnelse over forbrytelser, krig, sykdom og skrekkvelder, med akkurat nok glede innimellom til å gi dem sjelekval for å miste den – og når den er tapt, den bitre følelsen av minnene. En gang imellom forbedres tilstanden litt, og det vi kaller en sivilisasjon, vokser frem. Men alle sivilisasjoner forgår og selv når de er på høyden, påfører de utrolig nok sine egne så store lidelser at det veier opp for de lindringene de har gitt menneskenes vanlige lidelser. Ingen vil bestride at vår egen sivilisasjon har gjort dette, og det er sannsynlig at den vil forgå som alle forutgående sivilisasjoner. Og hva så, om det ikke skjer? Vi er likevel dødsdømt. Enhver livsform som lever i enhver del av universet, er dødsdømt – for forskerne sier at universet er i ferd med å endre seg, og vil en gang i fremtiden bli en ensartet uendelighet av homogen, iskald materie. Alle

historier vil ta slutt. Alt liv vil vise seg å være forgjengelig, en meningsløs rynke i den uendelige materiens idiotiske ansikt. Hvis du ber meg om å tro at det bak dette står et godhjertet og allmektig åndsvesen, da svarer jeg at alle bevis peker i motsatt retning. Enten står det ingen åndskraft bak universet, eller så er denne kraften likegyldig til godt og ondt, eller i verste fall er det en ond ånd.» (LP 21–23)

C.S. Lewis, mannen som skrev disse linjene, regnes av mange som en av 1900-tallets fremste kristne apologeter. En apologet er en som forsvarer kristentroen med fornuftige og allment tilgjengelige argumenter. Men i disse linjene angriper han jo bibelsk gudstro, han forsvarer den ikke?

Vel, han gjengir sitt eget angrep på gudstroen fra den gang han ennå var ateist. Det er altså ikke en tenkt eller oppdiktet innvending han fremsetter, men en innvending som for ham selv var blodig alvor, og som tidligere i livet hadde hindret ham i å tro på Bibelens Gud, ja, på noen Gud overhodet. Siden innvendingen var hans egen, kan han formulere den så tydelig og sterkt, ja, så overbevisende – også som kristen. Han tegner ikke opp en tenkt skyteskive som passer perfekt til hans apologetiske piler, og som lar hans apologetiske argumenter fremstå desto mer briljante. Han tegner med enkle og klare ord en livsanskuelse, en verdensoppfatning, som er virkelig nok, og

som reflekterte moderne og postmoderne mennesker vil kjenne igjen som sin. Jeg tror de vil kjenne den igjen som sin – også de som prøver å parfymere dette nokså nedslående virkelighetsbildet med nyreligiøse luftspeilinger. For den rammen om livet som forfatteren her beskriver, den makter heller ikke New Age-fantasiene å bryte gjennom. Ikke troverdig.

Jeg tror det er dette utgangspunktet for en troverdig beskrivelse av det moderne menneskets livsfølelse, følelsen av en meningsløshet ved livet, som gjør Lewis så virkningsfull nettopp som kristen apologet. Her er intet fromt «åndelig» utenomsnakk, her er ingen forsøk på å snakke seg rundt smertefull livserfaring med verbal parfyme.

Det som i tillegg gjør ham spennende å lese, er de brå, overraskende kastene i fremstillingen. Han har en sjelden evne til å få leseren til å se at en bestemt argumentasjon eller en bestemt erfaring like gjerne kan vendes 180 grader. Som her:

Min innvending mot Gud var at universet virket så ondt og urettferdig. Men hvordan hadde jeg fått denne ideen om rett og urett? Et menneske kaller ikke en linje for kroket hvis det ikke har en forestilling om en rett linje. Hva var det jeg sammenlignet dette universet med, da jeg kalte det urettferdig? Hvis alt sammen så å si var dårlig og meningsløst fra ende til annen, hvor-

dan kunne så jeg, som jo skulle være en del av dette «alt sammen», oppdage at jeg reagerte så kraftig mot det? Et menneske føler seg vått når det faller i vannet, fordi mennesket ikke er noen fisk – en fisk ville ikke føle seg våt. Jeg kunne selvsagt hoppet bukk over min oppfatning av rettferdighet ved å si at den bare skyldtes mitt eget, høyst personlige innfall. Men hvis jeg resonnererte slik, ville det ikke bli noe igjen av min innvending mot Gud, for den bygde jo på at verden virkelig var urettferdig, ikke at den tilfeldigvis ikke tilfredsstilte mine personlige forestillinger. Slik gikk det seg at jeg midt i forsøket på å bevise at Gud ikke eksisterte, ble nødt til å tro at en del av virkeligheten – nemlig min idé om rettferdighet – var full av mening. Følgelig måtte ateismen være for enkel. Hvis hele universet ikke har noen mening, ville vi aldri ha funnet ut at det ikke har noen mening; akkurat som vi aldri ville vite at det var mørkt, dersom det ikke fantes noe lys i universet og derfor ikke noen skapninger med øyne. Mørk ville være et ord uten mening. (SDIØ 67–68)

Det er denne apologeten du inviteres til å bli bedre kjent med i dette heftet.

Bøkene:

Bøkene *Lidelsens problem* og *Se det i øynene* presenteres nærmere i kapitlet «Det apologetiske firkløveret».